

Wymagania edukacyjne z WOS
Klasa I

Ocena	Ocena śródroczna	Ocena roczna (z uwzględnieniem wymagań na ocenę śródroczną)
<p>Celujący</p> <p>(obejmuje wymagania na ocenę bardzo dobrą)</p>	<p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenić ich przydatność w konkretnych sytuacjach, uwzględniając wagę i charakter sprawy - omówić procedurę podejmowania decyzji przez radę gminy na przykładzie decyzji dotyczących budżetu - wymienić formy radzenia sobie władz samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego z problemami społecznymi i ekonomicznymi - wyjaśnić, dlaczego nawet najlepiej zorganizowane państwo nie może dobrze funkcjonować bez troski obywateli o dobro wspólne - wytłumaczyć, czemu we współczesnych wielomilionowych społeczeństwach demokracja bezpośrednia może być wykorzystywana jedynie w ograniczonym zakresie - porównać zasady obowiązujące w demokracji wyborczej i demokracji liberalnej (konstytucyjnej) - wyjaśnić jakie zagrożenie niesie ze sobą brak podziału władz i zilustrować je przykładami z historii - określić, z jakich powodów w praktyce demokratycznej różne grupy polityczne dążą do uzgodnienia swoich rozbieżnych dążeń - objaśnić korzyści płynące ze stosowania „kompromisu w demokracji” - wykazać na przykładach rozwój idei demokracji - uzasadnić, dlaczego zasady te mogą nadal obowiązywać we współczesnym państwie demokratycznym - określić istotę patriotyzmu i porównać tę postawę z nacjonalizmem - określić wzajemne relacje pomiędzy przynależnością narodową a państwową - określić istotę patriotyzmu i porównać tę postawę z nacjonalizmem - określić wzajemne relacje pomiędzy przynależnością narodową a państwową - wymienić nazwy i podać, jakimi sprawami zajmują się co najmniej dwie komisje rady gminy - podać co najmniej trzy przykłady zadań wójta (burmistrza, prezydenta miasta) - uzasadnić, dlaczego aktywność obywatelska – nawet uciążliwa dla władz – jest dla demokracji lepsza niż bierność - uzasadnić, dlaczego młodzi Polacy nie interesują się sprawami publicznymi i nie chcą im się działać na rzecz kraju - uzasadnić, dlaczego udział w wyborach jest nie tylko prawem każdego obywatela, ale także jego 	<p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenić ich przydatność w konkretnych sytuacjach, uwzględniając wagę i charakter sprawy - omówić procedurę podejmowania decyzji przez radę gminy na przykładzie decyzji dotyczących budżetu - wymienić formy radzenia sobie władz samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego z problemami społecznymi i ekonomicznymi - wyjaśnić, dlaczego nawet najlepiej zorganizowane państwo nie może dobrze funkcjonować bez troski obywateli o dobro wspólne - wytłumaczyć, czemu we współczesnych wielomilionowych społeczeństwach demokracja bezpośrednia może być wykorzystywana jedynie w ograniczonym zakresie - porównać zasady obowiązujące w demokracji wyborczej i demokracji liberalnej (konstytucyjnej) - wyjaśnić jakie zagrożenie niesie ze sobą brak podziału władz i zilustrować je przykładami z historii - określić, z jakich powodów w praktyce demokratycznej różne grupy polityczne dążą do uzgodnienia swoich rozbieżnych dążeń - objaśnić korzyści płynące ze stosowania „kompromisu w demokracji” - wykazać na przykładach rozwój idei demokracji - uzasadnić, dlaczego zasady te mogą nadal obowiązywać we współczesnym państwie demokratycznym - określić istotę patriotyzmu i porównać tę postawę z nacjonalizmem - określić wzajemne relacje pomiędzy przynależnością narodową a państwową - określić istotę patriotyzmu i porównać tę postawę z nacjonalizmem - określić wzajemne relacje pomiędzy przynależnością narodową a państwową - wymienić nazwy i podać, jakimi sprawami zajmują się co najmniej dwie komisje rady gminy - podać co najmniej trzy przykłady zadań wójta (burmistrza, prezydenta miasta) - uzasadnić, dlaczego aktywność obywatelska – nawet uciążliwa dla władz – jest dla demokracji lepsza niż bierność - uzasadnić, dlaczego młodzi Polacy nie interesują się sprawami publicznymi i nie chcą im się działać na rzecz kraju - uzasadnić, dlaczego udział w wyborach jest nie tylko prawem każdego obywatela, ale także jego

	<p>powinnością</p> <ul style="list-style-type: none"> -uzasadnić pogląd, że działalność stowarzyszeń stanowi o sile społeczeństwa obywatelskiego 	<p>powinnością</p> <ul style="list-style-type: none"> -uzasadnić pogląd, że działalność stowarzyszeń stanowi o sile społeczeństwa obywatelskiego -analizować publikowane w środkach masowego przekazu wyniki badań opinii publicznej -podać w jaki sposób środki masowego przekazu informują społeczeństwo, kontrolują władze, wpływają na opinię publiczną, kształtują sympatie polityczne
<p>Bardzo dobry</p> <p>(obejmuje wymagania na ocenę dobrą)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić, jakimi wartościami kierują się uczestnicy życia publicznego w swoim postępowaniu - wyjaśnić, jaką rolę odgrywają w ludzkim życiu więzi społeczne - odróżnić opinie od faktów, wskazać informacje obiektywne - wymienić rodzaje i źródła norm, ilustrując je przykładami - rozpoznać potrzeby i interesy jednostek i grup uczestniczących w życiu publicznym - przedstawić kilka najważniejszych zasad pozyskiwania sojuszników do realizacji różnych przedsięwzięć - przedstawić podział potrzeb według Masłowa - rozpoznać stanowiska i interesy stron konfliktu oraz wskazać możliwe sposoby rozwiązania - wyjaśnić, dlaczego życie społeczne nie mogłoby się toczyć bez poczucia odpowiedzialności i wywiązywania się z obowiązków przez poszczególnych obywateli - wymienić przykłady, gdy odpowiedzialność wynika z pełnionych obowiązków - określić różnice między umyślnym i nieumyślnym działaniem osoby ponoszącej odpowiedzialność za jakieś zdarzenie - interpretować zapisy statutu własnej szkoły - wyjaśnić, w jaki sposób w jego szkole wybierane są władze samorządu oraz ocenić, na ile wybory te są autentyczne i demokratyczne - obronić swe stanowisko w obliczu presji innych - wyjaśnić, w jaki sposób uczniowie mogą bronić swoich uprawnień - wyjaśnić, co to jest samorząd terytorialny i czym różni się od samorządu uczniowskiego, zawodowego i gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> - odróżniać rozmaite sposoby wpływania obywateli na decyzje władz - wyjaśnić skąd gmina czerpie fundusze na realizację swych zadań - opisać cechy szczególne swego regionu, jego walory i problemy - określić, jaka jest relacja między poczuciem tożsamości regionalnej a narodowej oraz pokazać, w jaki sposób one się uzupełniają - wskazać różnice między monarchią, demokracją i dyktaturą - scharakteryzować państwo totalitarne odwołując się do przykładów historycznych - przedstawić najważniejsze sposoby rozumienia pojęcia demokracja (większościowa, konstytucyjna) - wyjaśnić różnice między demokracją bezpośrednią a przedstawicielską - uzasadnić znaczenie wyborów demokratycznych oraz podać podstawowe zasady w nich obowiązujące - wytłumaczyć dlaczego obywatelskie działania na rzecz dobra wspólnego mają zasadnicze znaczenie dla demokracji - określić korzyści wynikające z trójpodziału władzy oraz ich podstawowe kompetencje - zestawić argumenty za i przeciw ograniczaniu wolności słowa - opisać, jak narodziła się i zmieniała demokracja w ciągu wieków oraz wskazać przełomowe momenty w jej dziejach - wyjaśnić różnice między demokracją ateńską a współczesną demokracją konstytucyjną - podać kilka przykładów demokratycznych zasad znanych z historii Polski i określić, kiedy zostały sformułowane - określić, co to znaczy być polskim patriotą dzisiaj - określić, jakie zadania dotyczące prowadzenia szkół mają władze samorządowe i wskazać przykłady związków łączących szkołę i społeczność lokalną - opisać sposób przeprowadzenia wyborów do rad gmin, powiatów i sejmiku województwa - opisać, w jaki sposób powoływane są zarządy powiatu i województwa -Ocenić, jaki wpływ na warunki pracy może mieć działalność związków zawodowych -Przedstawić rolę środków masowego przekazu w państwie demokratycznym i porównać ją z ich sytuacją w państwie totalitarnym -Opisać, na czym polega i z czego wynika stronniczość przekazu oraz jak się przed nią

		<p>bronić</p> <ul style="list-style-type: none"> -Dlaczego prasę, radio i telewizję określa się mianem „czwartej władzy” -Scharakteryzować specyfikę przekazu zawartego w reklamie oraz dokonać jego krytycznej analizy -Uzasadnić znaczenie inicjatyw obywatelskich dla rozwoju demokracji
<p>Dobry</p> <p>(obejmuje wymagania na ocenę dostateczną)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić, jakie korzyści płyną ze współpracy w grupach - zadać trafne i jasne pytania dotyczące omawianego zagadnienia - rozpoznać sytuacje łamania norm i przewidzieć skutki takiego postępowania - określić, od czego zależy dobra atmosfera i współpraca w grupie (zilustrować to przykładami) - wyjaśnić, na czym mógłby polegać kompromis w konkretnych sytuacjach konfliktowych - rozpoznać sytuacje, w których prawa ucznia są naruszane - podać podstawowe informacje o swoim sąsiedztwie (środowisku lokalnym, wsi, osiedlu) i zlokalizować je na mapie - opisać sposób przeprowadzania wyborów do rad gmin, powiatów i sejmiku województwa oraz wójta, burmistrza lub prezydenta miasta - wymienić zadania realizowane przez władze gminy - wymienić zadania zlecone realizowane przez władze gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - opisać sposoby wpływania obywateli na decyzje władz samorządowych różnych szczebli - wyjaśnić, co to jest budżet gminy oraz podać przykłady dochodów i wydatków - wskazać różnice między monarchią, demokracją i dyktaturą - wytłumaczyć, jakie znaczenie ma przestrzeganie zasady trójpodziału władz - podać przykłady instytucji należących do trzech gałęzi władzy - określić możliwe konsekwencje braku kompromisu - scharakteryzować kompetencje rady gminy: czym zajmuje się zarząd i kto go powołuje - podać, gdzie mieszczą się urzędy gminy i powiatu oraz przykłady spraw, które można tam załatwić - wyjaśnić dlaczego warto głosować - wymienić, które z obywatelskich cnót wydają ci się łatwiejsze do osiągnięcia, a które trudniejsze; uzasadnij swój wybór -scharakteryzować podstawowe obowiązki obywateli wobec swojego państwa -opisać, jaką funkcję pełni kampania wyborcza i podać przykłady działań komitetów wyborczych -wyjaśnić, co to jest stowarzyszenie oraz kto i po co może je założyć -opisać sposoby badania opinii publicznej oraz krytycznego wykorzystywania wyników badań -scharakteryzować formy uczestniczenia obywateli w życiu publicznym -jakie zalety mają stowarzyszenia i jaką rolę odgrywają w państwie
<p>Dostateczny</p> <p>(obejmuje wymagania na ocenę dopuszczającą)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wymienić, do jakich wspólnot i grup należy człowiek - wysłuchać opinii rozmówcy i streścić jej najważniejsze wątki - przedstawić przekonujące argumenty w jakiejś sprawie - prezentować własne zdanie - wskazać źródła informacji i umieć z nich korzystać - przedstawić ogólny podział potrzeb - zasady prowadzenia negocjacji grupowych - wyjaśnić co to są obowiązki i z czego wynikają - wskazać w życiu szkolnym decyzje, które mogą sami podejmować uczniowie oraz te, które muszą być podejmowane przez dyrektora, radę pedagogiczną czy poszczególnych nauczycieli - podać sytuacje, w których dyrektor lub nauczyciel przed podjęciem decyzji powinni zasięgnąć opinii uczniów 	<ul style="list-style-type: none"> - zna pojęcia i terminy: ustrój polityczny, forma rządu, ustrój ekonomiczny, demokracja, autorytaryzm, totalitaryzm, dyktatura, gospodarka wolnorynkowa, gospodarka centralnie sterowana, republika, monarchia, federacja, anarchia, skuteczność - zna pojęcia i terminy: demokracja bezpośrednia, demokracja przedstawicielska, demokracja wyborcza, demokracja konstytucyjna (liberalna), prawa mniejszości, wola większości, dobro wspólne, interes publiczny - wyjaśnić na czym polega trójpodział władzy w państwie demokratycznym - wyjaśnić czym różnią się i jaką rolę odgrywają w życiu publicznym kompromis i consensus - określić główne zadanie władzy ustawodawczej - określić główne zadanie władzy wykonawczej - określić główne zadanie władzy sądowniczej - wymienić najważniejsze wartości

	<ul style="list-style-type: none"> - podać najważniejsze prawa ucznia oraz ich źródła - zna pojęcia i terminy: odbiorca, nadawca, prezentacja, argumentacja, polemika, siła przekonywania, pytanie otwarte, pytanie zamknięte, sygnał, „mowa ciała”, komunikowanie się - zna pojęcia i terminy: fakt, opinia, informacja, źródła informacji, wywiad, krytyczna ocena informacji - zna pojęcia i terminy: konflikt, agresja, kompromis, negocjacje, negocjator, protokół rozbieżności, style rozwiązywania konfliktów, interesy - zna pojęcia i terminy: samorząd uczniowski, statut szkoły, regulamin samorządu, wybory powszechne, równe, tajne, bezpośrednie, wybory pośrednie, ordynacja wyborcza, kandydat, rada samorządu - zna pojęcia i terminy: prawa ucznia, statut szkoły, samorząd uczniowski, Rzecznik Praw Ucznia - odróżnić zadania własne od zadań zleconych - samorząd, wybory, regiony, zasada pomocniczości, gmina, powiat, województwo, postulat, sondaż, opinia publiczna - wyjaśnić, dlaczego przeprowadzono reformę samorządową - 	<p>demokratyczne i wskazać przykłady konfliktów tych wartości</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna pojęcia i terminy: agora, demokracja bezpośrednia, republika, rządy prawa, wolna elekcja, prawa wyborcze, trójpodział władz, ochrona praw mniejszości, sufrażystki - wymienić czynniki kształtujące naród - wyjaśnić, co to jest obywatelstwo i czym się ono różni od narodowości - wymienić organy władzy w gminie i wskazać, które sprawują funkcję uchwałodawczą, a które wykonawczą - wyjaśnić na czym polega kampania wyborcza - wytłumaczyć czym jest państwo i jakie są jego główne funkcje - zna pojęcia i terminy: wartości demokratyczne, konflikt wartości, wolność, równość, sprawiedliwość, bezpieczeństwo, wolność słowa, granice praw i wolności, cenzura, kompromis, consensus, polityka, koalicja, opozycja - zna pojęcia i terminy: przywileje stanowe, niezawisłość sądów, tolerancja religijna - wymienić umiejętności obywatelskie - wymienić cnoty obywatelskie - zna pojęcia i terminy: obywatel, prawa, obowiązki, umiejętności obywatelskie, cnoty obywatelskie, tolerancja, zasada krwi, zasada ziemi - zna pojęcia i terminy: praw mniejszości, prawa grupowe, narodowość, uchodźcy, obywatelstwo, stereotyp, tolerancja -podać przykłady wywiązywania i niewywiązywania się z obowiązków obywateli - zna pojęcia i terminy: strategia obywatelskiego działania, opozycja, opór cywilny, konspiracja, sabotaż, samoorganizacja, samokształcenie, spółdzielczość, ruch wspólnotowy -wymienić ważne formy obywatelskich działań Polaków w XX wieku -opisać sposoby wywierania wpływu na decyzje władz - zna pojęcia i terminy: opinia publiczna, przywódca opinii, sondaż, badanie opinii publicznej, próba reprezentatywna, błąd pomiaru, ankiet - wyjaśnić, co to jest opinia publiczna i jaką rolę pełni w państwie demokratycznym - zna pojęcia i terminy: środki masowego przekazu, mass media, niezależność środków przekazu, wolność słowa, cenzura, informacja, komentarz - od czego i od kogo powinny być niezależne środki masowego przekazu
Dopuszczający	<ul style="list-style-type: none"> - zna pojęcia i terminy: jednostka, zbiorowość, społeczeństwo, więź społeczna, potrzeba - zna zasady uważnego słuchania - wymienić cechy dobrego obywatela - zna pojęcia i terminy: reklama, perswazja, fakt, opinia - zna pojęcia i terminy: normy, moralność, reguły, zasady, sankcje, kodeks - zna pojęcia i terminy: grupa społeczna, grupa 	<ul style="list-style-type: none"> - zna pojęcia i terminy: grupa interesu, konflikt interesów, negocjacje, kompromis, publiczna debata, list do radnego, petycja, pikiet, wiec, demonstracja, referendum - zna pojęcia i terminy: budżet gminy, deficyt budżetowy, wpływy i wydatki budżetowe, komisja rady gminy - zna pojęcia i terminy: mała ojczyzna, region, tradycje regionalne, tożsamość regionalna,

	<p>formalna, grupa nieformalna, role grupowe, lider, współpraca, zwolennicy, sojusznicy, promocja</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienić grupy społeczne do jakich należą i jakie korzyści płyną - zna pojęcia i terminy: sytuacja decyzyjna, problem decyzyjny, wartości, konsekwencje, drzewo decyzyjne, consensus, veto, decyzja lidera, głosowanie, skutki, konsekwencje, większość, mniejszość - opisać podstawowe sposoby podejmowania decyzji w sprawach dotyczących grupy oraz ocenić ich efektywność - zna pojęcia i terminy: potrzeby, interesy, interesy wspólne, grupy interesów, dobro wspólne - zna pojęcia i terminy: obowiązek, moralność, sankcje, odpowiedzialność, działanie umyślne, działanie nieumyślne - zna pojęcia i terminy: sąsiedztwo, wspólnota samorządowa, gmina, społeczność lokalna, informator - zna pojęcia i terminy: prezydent, parlament, rząd, - wyjaśnić, co to jest zasada pomocniczości i podać przykład jej stosowania - podać przykłady ponad gminnych władz samorządowych - podać nazwę swojego powiatu i województwa, umieć je zlokalizować na mapie Polski - zna pojęcia i terminy: zadania własne gminy, zadania zlecone, zagospodarowanie przestrzenne, mienie - komunalne, usługi komunalne, zakład komunalny, urząd gminy, urzędnik, działalność gospodarcza, obowiązek meldunkowy, odwołanie, skarga 	<p>kultura masowa</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna pojęcia i terminy: trójpodział władz, władza ustawodawcza, władza wykonawcza, władza sądownicza, parlament, Sejm, Senat, prezydent, premier, rząd, sądy, Rada Ministrów - wymienić trzy podstawowe gałęzie władzy (ustawodawcza, wykonawcza, sądownicza) - zna pojęcia i terminy: państwo, naród, narodowość, tożsamość narodowa, obywatelstwo, państwo wielonarodowe, patriotyzm, nacjonalizm, szowinizm, kosmopolityzm - zna pojęcia i terminy: władza uchwałodawcza, władza wykonawcza, rada gminy, zarząd, wójt, burmistrz, prezydent, radny, sesja, komisje rady, wybory samorządowe - zna pojęcia i terminy: wybory, rada gminy, radny, kampania wyborcza, sztab wyborczy, program wyborczy, mandat - wyjaśnić, czym są mniejszości narodowe i religijne -wymienić mniejszości żyjące w Polsce -wymienić formy uczestniczenia obywateli w życiu publicznym - zna pojęcia i terminy: związki zawodowe, negocjacje, strajk, spór zbiorowy, pracodawca, pracobiorca -potrafi wymienić prawa przysługujące dzieciom - zna pojęcia i terminy: życie publiczne, wybory, referendum, zgromadzenie, partia polityczna, stowarzyszenie, działania publiczne, aktywność społeczna - zna pojęcia i terminy: wybory, ordynacja wyborcza, bierne prawo wyborcze, czynne prawo wyborcze, urna wyborcza, frekwencja wyborcza -wymienić najważniejsze związki zawodowe działające w Polsce - zna pojęcia i terminy: reklama, ogłoszenie reklamowe, informacja, perswazja -co to jest reklama i czemu służy -opisać wybraną formę obywatelskiej aktywności
--	---	--

Klasa II

Ocena	Ocena śródroczna	Ocena roczna (z uwzględnieniem wymagań na ocenę śródroczną)
<p>Celujący</p> <p>(obejmuje wymagania na ocenę bardzo dobrą)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Wskazać rozbieżności pomiędzy tymi zasadami a praktyką życia publicznego /D -Uzasadnić, dlaczego młodzi Polacy nie interesują się sprawami publicznymi i nie chcą im się działać na rzecz kraju /D -Wymienić największe partie polityczne działające w Polsce i wskazać podstawowe różnice programowe między nimi / -Wymienić podstawowe założenia ustawy o partiach politycznych określające zasady, cele i formy działania partii w Polsce /D -Wyjaśnić, jaki wpływ na postawy obywatelskie Polaków miały warunki historyczne i czy mogą być one inspiracją dla współczesnych Polaków /D -Podać przykłady władzy uprawnionej i nieuprawnionej oraz zbyt dużego i zbyt małego w stosunku do oczekiwań obywateli zakresu jej uprawnień /D -Wy tłumaczyć zależność między uprawnieniami władzy a możliwością realizowania oczekiwań i dążeń obywateli /D -Wyszukać w Konstytucji te artykuły, w których zostały zapisane fundamentalne zasady państwa demokratycznego oraz rządów prawa /D -Opisać cechy charakterystyczne systemu parlamentarnego, prezydenckiego i mieszanego /D -Wyjaśnić, jakie warunki musi spełniać decyzja administracyjna i jak można się od niej odwołać /D -Określić rolę prawa w życiu społecznym /D -Podać przykłady sytuacji, w których na skutek sporu z innymi osobami bądź organami władzy szukałby rozstrzygnięcia w sądzie /D -Podać, co powinien zawierać wniosek rzecznika praw obywatelskich i sformułować go /D -Przedstawić sytuację polityczną po II wojnie światowej, która doprowadziła do powstania paktów obronnych (NATO i Układ Warszawski) /D -Oceń czy autonomia regionów może zagrażać integralności państw /D 	<ul style="list-style-type: none"> -Opisać kilka sytuacji, w których ONZ pomogła w rozwiązaniu międzynarodowego konfliktu /D -Określić, w jaki sposób wspólnota międzynarodowa może pomagać krajom ubogim i gospodarczo zacofanym /D -Uzasadnić, dlaczego działanie na rzecz pokoju i bezpieczeństwa jest podstawowym zadaniem wspólnoty międzynarodowej opierając się na aktualnych przykładach międzynarodowych konfliktów /D -Oceń stan środowiska przyrodniczego w ich miejscu zamieszkania i powiedz w jaki sposób należy je chronić /D -Wyjaśnić, dlaczego podejmując jakąkolwiek decyzję ekonomiczną należy brać pod uwagę także „koszt utraconej szansy” /D -Oceń na konkretnym przykładzie wpływ decyzji podmiotów gospodarczych na poziom wydatków i dochodów oraz na produkcję dóbr i usług w gospodarce /D -Scharakteryzować i ocenić sposób podejmowania decyzji produkcyjnych i dystrybucyjnych w różnych systemach ekonomicznych /D -Przedstawić rolę banków we współczesnej gospodarce /D -Uzasadnić dlaczego podatnicy mają prawo współdecydować o tym na jakie cele zostaną wydane ich pieniądze i jak mogą na to wpływać /D -Interpretować dane liczbowe dotyczące wydatków i dochodów państwa /D -Uzasadnić stawianie sobie celów życiowych oraz stałego doskonalenia własnych umiejętności /D -Określić lokalne zapotrzebowanie na firmy wytwarzające różne dobra lub usługi /D -Wyrażanie własnych opinii, dobór odpowiednich środków komunikowania, formułowanie hipotez będących próbami rozwiązywania problemu, udowadnianie ich. -Operowanie podstawowymi pojęciami i terminami dotyczącymi wiedzy obywatelskiej
<p>Bardzo dobry</p> <p>(obejmuje wymagania na ocenę dobrą)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Wy tłumaczyć, czemu nie wywiązywanie się z obowiązków nie powinno być podstawą do pozbawienia obywatela jego praw /R -Przedstawić typy systemów partyjnych istniejących na świecie i na tym tle opisać system istniejący w Polsce /R -Podać przykłady praw i wolności, które powinny znaleźć się w konstytucji demokratycznego państwa oraz wyjaśnić, w jaki sposób państwo ma zapewnić obywatelom możliwość korzystania z nich /D -Uzasadnić znaczenie inicjatyw obywatelskich 	<ul style="list-style-type: none"> Omawia działania, jakie można podjąć w celu poprawy sytuacji krajów biednych /R -Wyjaśnić, dlaczego współcześnie świat „zrobił się mniejszy” i jaki to ma wpływ na nasze życie /R -Wymienić główne założenia traktatu z Maastricht /D -Wskazać trudności, jakie musiała pokonać Polska w procesie integracji z UE oraz korzyści, jakie wynikają z faktu przystąpienia do niej /D -Wyjaśnić, jakie funkcje mogą pełnić organizacje międzynarodowe /D -Wyjaśnić, kim są imigranci i uchodźcy oraz jakie

	<p>dla rozwoju demokracji /R</p> <ul style="list-style-type: none"> -Określić, jaką rolę pełni w parlamencie opozycja /R -Przedstawić uprawnienia i zadania prezydenta w polskim systemie politycznym /R -Opisać strukturę administracji rządowej i podstawowe zasady działania jej urzędników /R -Wykazać na przykładach, jakie są kompetencje wybranych organów administracyjnych /R -Podać fundamentalne zasady obowiązujące przy tworzeniu i egzekwowaniu prawa i wyjaśnić je /R -Wyjaśnić, w jaki sposób Trybunał Konstytucyjny kontroluje zgodność prawa z konstytucją /R -Scharakteryzować podstawowe dziedziny prawa /R -Przedstawić główne różnice w postępowaniu karnym i cywilnym /R -Wyjaśnić, w jaki sposób ich działalność może wspierać rządy prawa w Polsce /R -Wyjaśnić, jaką rolę odgrywa we współczesnym świecie reklama /D -Podać argumenty „za” i „przeciw” tworzeniu bardziej surowego prawa -Opisać procesy integracyjne w powojennej Europie /R -Wskazać powody, dla których Polska starała się o przyjęcie do NATO /R -Uzasadnić znaczenie regionów i współpracy międzyregionalnej w Europie oraz współczesnym świecie i podać przykłady /R 	<p>są międzynarodowe zasady ich traktowania /D</p> <ul style="list-style-type: none"> -Przedstawić najważniejsze zagrożenia cywilizacyjne stojące przed ludzkością na progu XXI wieku (choroby cywilizacyjne, patologie społeczne) /D -Objaśnić, na czym polega obieg okrężny dóbr, usług i płatności /R -Uzasadnić tezę, że podmioty gospodarcze są od siebie zależne /R -Wyjaśnić, dlaczego każda społeczność ma trudności z wyborem sposobów wytwarzania i zasadami dystrybucji /R -Wymienić i omówić podstawowe operacje prowadzone przez banki handlowe /R -Wyjaśnić, w jaki sposób cele polityczne, gospodarcze wpływają na budżet państwa /R -Uzasadnić dlaczego wymiana międzynarodowa jest niezbędna i jakie występują w niej ograniczenia /R -Na przykładzie wybranego produktu przedstawić pomysł na strategię eksportową /R -Wyjaśnić podstawowe reguły rządzące lokalnym i krajowym rynkiem pracy /R -Wyjaśnić pojęcie odpowiedzialnością spółki akcyjnej /R -Przedstawić ekonomiczne i polityczne przemiany jakie dokonały się w Europie Wschodniej po 1989 roku /R -Przedstawić wpływ indywidualnych decyzji konsumentów i producentów na proces rynkowy /D -Określić do czego potrzebny jest pieniądz w gospodarce i jakie jego formy współcześnie występują /D -Wskazać szanse i bariery rozwoju polskiej gospodarki /D -Wymienić korzyści płynące z handlu międzynarodowego oraz niebezpieczeństwa wynikające z zerwania stosunków gospodarczych /D
<p>Dobry (obejmuje wymagania na ocenę dostateczną)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Scharakteryzować podstawowe obowiązki obywateli wobec swojego państwa /R -Porównać system dwupartyjny i wielopartyjny, zilustrować je przykładami /R -Wyjaśnić różnice między władzą uprawnioną i nieuprawnioną /R -Określić, dlaczego Konstytucja jest najważniejszym aktem prawnym w państwie /R -Wymienić i wyjaśnić prawa i wolności zapisane w Konstytucji, przysługujące obywatelom /R -Wyjaśnić, jakie instytucje i w jaki sposób realizują w Polsce zasadę trójpodziału władz /R -Wyjaśnić, jak powstają w Polsce ustawy /R -Wymienić organy stojące na straży prawa w RP i określić ich zadania /R -Określić, jakich dziedzin życia dotyczą poszczególne gałęzie prawa /R -Przedstawić skutki nieprzestrzegania zasad postępowania sądowego /R -Przedstawić funkcje i organizację pracy polskiego parlamentu /R -Opisać procedurę powstawania, skład i funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> -Przedstawić cele ONZ i wymienić jej podstawowe organy oraz ich zadania /R -Wymienić kilka organizacji działających w ramach ONZ i przedstawić cele, które realizują /R -Przedstawić kryteria umożliwiające odróżnianie krajów biednych od bogatych /R -Wskazać możliwości rozwiązania najważniejszych zagrożeń ekologicznych współczesnego świata na poziomie społeczności lokalnej, regionu, państwa i społeczności międzynarodowej /R -Wyjaśnić, dlaczego nie jest możliwe zaspokojenie wszystkich potrzeb ekonomicznych /R -Wyjaśnić skąd wynika rzadkość dóbr i jak wpływa na działalność gospodarczą ludzi /R -Potrafi wyjaśnić, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe i czy ekonomia może przydać się w domu /R -Wyjaśnić, kto i w jaki sposób podejmuje w gospodarce decyzje dotyczące produkcji i podziału dóbr i usług /R

	<p> rządu /R -Wyjaśnić czym jest suwerenność i pokazać na przykładach, jak współcześnie jest ona ograniczona /R -Wyjaśnić co to jest Unia Europejska i podać główne jej organy i sposób podejmowania decyzji /R -Określić cele i sposoby działania NATO i wymienić co najmniej kilka państw będących członkami tego paktu przed wstąpieniem Polski /R </p>	<p> -Wskazać podstawowe różnice między gospodarką centralnie sterowaną i rynkową oraz historyczne i współczesne przykłady tych systemów /R -Przedstawić działanie prawa podaży i popytu oraz określić, w jaki sposób kształtuje się cena równowagi /R -Wyjaśnić, na czym polega wolna konkurencja na rynku oraz dlaczego w praktyce często jest ona niedoskonała /R -Określić, co to jest inflacja i wyjaśnić mechanizm jej powstawania /R -Określić, jakie funkcje pełni pieniądz /R -Uzasadnić dlaczego gospodarka współczesnego państwa nie może funkcjonować bez podatków /R -Podać ogólne zasady obliczania wysokości podatku dochodowego /R -Podać jakich wskaźników używają najczęściej, by ocenić stan gospodarki /R -Omówić przyczyny opóźnień w rozwoju gospodarczym naszego kraju /R -Podać przykłady stosowanych przez rządy sposobów walki z bezrobociem /R </p>
<p> Dostateczny (obejmuje wymagania na ocenę dopuszczającą) </p>	<p> -Zna pojęcia i terminy: prawo wewnętrzne, prawo międzynarodowe, konwencja, deklaracja, ratyfikacja, dyskryminacja, wolność, nietykalność osobista, tortury, azyl polityczny, prywatność, procedury ochrony praw i wolności /P -Wyjaśnić, czym jest czynne i bierne prawo wyborcze /P -Zna pojęcia i terminy: partia polityczna, systemy partyjne, system jednopartyjny, system dwupartyjny, system wielopartyjny, kampania wyborcza, program wyborczy /P -Opisać sposoby wywierania wpływu na decyzje władz /P -Zna pojęcia i terminy: władza, panowanie, organ władzy, uprawnienia, zakres władzy, władza uprawniona, władza nieuprawniona, władza formalna, władza nieformalna /P -Zna pojęcia i terminy: konstytucja, konstytucjonalizm referendum konstytucyjne, kontrola legalności, Trybunał Konstytucyjny, skarga konstytucyjna, konkordat, preambuła /P -Podać podstawowe zasady obowiązujące w demokratycznych wyborach /P -Określić, kto wybiera, a kto może odwołać Prezydenta RP /P -Wyjaśnić, czym się zajmuje Trybunał Konstytucyjny /P -Określić, kto desygnuje premiera, kto zatwierdza jego kandydaturę /P -Określić, jakie są główne uprawnienia premiera /P -Przedstawić ustrój administracyjny RP /P -Przedstawić hierarchię aktów prawnych /P -Zna pojęcia i terminy: sąd powszechny, niezawisłość, sądy: rejonowy, okręgowy, apelacyjny, apelacja, kasacja, zasada jawności, prawo cywilne, prawo karne, prawo administracyjne, policja, prokuratura /P </p>	<p> -Wymienić główne rodzaje zasobów czynników wytwórczych /P -Podać rodzaje podmiotów gospodarczych działających na rynku i opisać, czym się one przede wszystkim zajmują /P -Ułożyć budżet domowy /P -Podać sposoby lokowania oszczędności /P -Zna pojęcia i terminy: produkcja, dystrybucja, system ekonomiczny, gospodarka tradycyjna, gospodarka centralnie sterowana, gospodarka wolnorynkowa, własność prywatna, publiczna, spółdzielcza /P -Podać przykłady produkcji i dystrybucji /P -Wskazać podstawowe różnice między gospodarką centralnie sterowaną i rynkową /P -Wyjaśnić, co to jest gra rynkowa i podać przykłady różnych rynków dóbr/usług /P -Wyjaśnić prawo popytu i podaży /P -Zna pojęcia i terminy: barter, pieniądz kruszcowy, pieniądz papierowy, karta kredytowa, bank centralny, bank komercyjny, kredyt, czek, depozyt, obrót bezgotówkowy, inflacja /P -Odróżniać pojęcia wymiany barterowej i pieniężnej /P -Opisać jak powstaje i o czym rozstrzyga budżet państwa /P -Zna pojęcia i terminy: produkt krajowy brutto, dochód narodowy, PKB per capita, wzrost gospodarczy, koniunktura, transformacja ustroju gospodarczego, inflacja, bezrobocie /P -Zna pojęcia i terminy: rynek międzynarodowy, eksport, import, kontrakt, specjalizacja, cło, subsydia, kurs walutowy, korporacje międzynarodowe, bilans płatniczy /P -Wyjaśnić dlaczego państwa prowadzą ze sobą wymianę handlową /P -Podać przykłady świadczące o uczestnictwie Polski w rynku międzynarodowym /P </p>

	<p>-Opisać strukturę sądownictwa powszechnego w Polsce /P</p> <p>-Wyjaśnić, jakie są zadania prokuratury i policji /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: sąd karny, sąd cywilny, proces, organa ścigania, prokurator, domniemanie niewinności, niezawisłość sądów, wyrok, odwołanie, instancje, powód, pozwany /P</p> <p>-Określić jakie sprawy powinny trafić do sądu karnego, a jakie do sądu cywilnego /P</p> <p>-Przedstawić główne elementy procedury sądowej w procesie karnym oraz cywilnym /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: praworządność, kontrola państwowa, rzecznik praw obywatelskich, decyzja administracyjna /P</p> <p>-Wymienić określone w Konstytucji organy kontrolujące poczynania władz państwowych /P</p> <p>-Określić zadania i kompetencje Trybunału Stanu, NSA, NIK, Rzecznika Praw Obywatelskich /P</p>	<p>-Zna pojęcia i terminy: popyt, podaż, koszty, kapitał, zysk, spółka cywilna, spółka akcyjna, kredyt /P</p> <p>-Omówić warunki zakładania firm prywatnych w Polsce /P</p> <p>-Odróżnić spółkę cywilną i spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością /P</p>
Dopuszczający	<p>-zna pojęcia i terminy: prawa, wolności, równość, konstytucja, niezawisły sąd, prawa człowieka, deklaracja / P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: życie publiczne, wybory, zgromadzenie, partia polityczna, stowarzyszenie, działania publiczne, /P</p> <p>-Objaśnić, czym jest konstytucja i jakie są jej główne funkcje we współczesnym państwie demokratycznym /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: wybory powszechne, wybory bezpośrednie, wybory tajne, wybory równe, ordynacja wyborcza, ustawa, inicjatywa ustawodawcza, komisja sejmowa, klub poselski /P</p> <p>-Wymienić główne organy władzy ustawodawczej /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: prezydent, rząd, Rada Ministrów, władza wykonawcza, system parlamentarny, system prezydencki, system mieszany /P</p> <p>--Zna pojęcia i terminy: administracja publiczna, administracja rządowa, administracja samorządowa, organ, urząd, urzędnik, służba cywilna /P</p> <p>-Określić, jakimi zasadami powinien się kierować urzędnik publiczny /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: norma, norma prawna, akt prawny, ustawa, rozporządzenie, zarządzenie, statut, regulamin, funkcje prawa, systemy prawne, kodeks /P</p> <p>-Wytłumaczyć, co to jest norma prawna i czym się różni od innego rodzaju norm /P</p> <p>-Wymienia organy władzy stojące na straży prawa w RP /P</p> <p>-Wyjaśnia co to Unia Europejska /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: sojusz, NATO, system bezpieczeństwa, armia zawodowa, obowiązek służby wojskowej, kontrola cywilna /P</p> <p>-Wymienić kraje Europy Środkowej, które weszły do NATO /P</p> <p>-Wyjaśnić co to jest region i jakie czynniki go</p>	<p>-Zna pojęcia i terminy: ONZ (UN), Rada Bezpieczeństwa, sekretarz generalny, Zgromadzenie Ogólne, rezolucja, misja pokojowa /P</p> <p>-Rozwinąć skrót ONZ i rozpoznać symbol tej organizacji /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: bogata Północ, biedne Południe, kraje Trzeciego Świata /P</p> <p>-Wskazać na mapie kilka krajów zaliczanych do bogatej Północy i do biednego Południa /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: ekologia, dziura ozonowa, efekt cieplarniany, energia atomowa, elektrownia jądrowa /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: potrzeby ekonomiczne, zasoby czynników wytwórczych, rzadkość dóbr, usługi, ziemia, kapitał, decyzja, koszt utraconej szansy /P</p> <p>-Podać przykłady dóbr prywatnych i publicznych oraz usług /P</p> <p>-Wskazać, jakie zasoby są potrzebne do wyprodukowania określonych dóbr i usług /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: podmioty gospodarcze, gospodarstwo domowe, przedsiębiorstwo, obieg okrężny, zasoby, dochody, płatności /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: gospodarstwo domowe, dochody, wydatki, budżet, konsument, kredyt, oszczędności, lokata, obligacja, akcja, rękojmia, gwarancja /P</p> <p>-Wskazać źródła dochodów oraz najważniejsze wydatki gospodarstw domowych /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: rynek, konkurencja, podaż, popyt, cena równowagi, monopol, giełda, akcje /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: podatek, podatek od wartości dodanej tzw, VAT, podatek dochodowy, cło, zeznanie podatkowe /P</p> <p>-Wymienić co to są podatki i wymienić ich podstawowe rodzaje /P</p> <p>-Zna pojęcia i terminy: budżet państwa, deficyt budżetowy, nadwyżka budżetowa, równowaga</p>

	<p>wyróżniają /P -Zna pojęcia i terminy: , sojusz militarny, NATO, , EWG, sojusz, /P</p>	<p>budżetowa, redystrybucja, prywatyzacja, obligacja, polityka gospodarcza, skarb państwa /P -Zna pojęcia i terminy: bezrobocie, siła robocza, stopa bezrobocia, pośrednictwo pracy, pracodawca, oferta pracy, CV, list motywacyjny, rozmowa kwalifikacyjna /P Analizować proste dane statystyczne dotyczące bezrobocia / -Wyjaśnić czym zajmują się urzędy pracy i jak można korzystać z ich pośrednictwa /P -Określić jakie kroki powinien podjąć młody człowiek poszukujący pracy, a także napisać życiorys i podanie o pracę /P -Zna pojęcia i terminy: rynek pracy, wynagrodzenie, kwalifikacje zawodowe, liceum profilowane, kariera zawodowa /P -Wyjaśnić co powinno się brać pod uwagę wybierając szkołę i zawód i jaki kierunek kształcenia</p>
--	---	--

Klasa III

Ocena	Ocena śródroczna	Ocena roczna (z uwzględnieniem wymagań na ocenę śródroczną)
<p>Celujący</p> <p>(obejmuje wymagania na ocenę bardzo dobrą)</p>	<p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> -wyjaśnić, dlaczego podejmując jakąkolwiek decyzję ekonomiczną należy brać od uwagę także „koszt utraconej szansy” -ocenić na konkretnym przykładzie wpływ decyzji podmiotów gospodarczych na poziom wydatków i dochodów oraz na produkcję dóbr i usług w gospodarce -scharakteryzować i ocenić sposób podejmowania decyzji produkcyjnych i dystrybucyjnych w różnych systemach ekonomicznych -przedstawić rolę banków we współczesnej gospodarce -uzasadnić dlaczego podatnicy mają prawo współdecydować o tym na jakie cele zostaną wydane ich pieniądze i jak mogą na to wpływać -interpretować dane liczbowe dotyczące wydatków i dochodów państwa -uzasadnić stawianie sobie celów życiowych oraz stałego doskonalenia własnych umiejętności -określić lokalne zapotrzebowanie na firmy wytwarzające różne dobra lub usługi -przedstawić sytuację polityczną po II wojnie światowej, która doprowadziła do powstania paktów obronnych (NATO i Układ Warszawski) 	<p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> -na przykładzie Polski wyjaśnić co oznacza zasada cywilnej kontroli nad armią -ocenić czy autonomia regionów może zagrażać integralności państw -opisać kilka sytuacji, w których ONZ pomogła w rozwiązaniu międzynarodowego konfliktu -określić, w jaki sposób wspólnota międzynarodowa może pomagać krajom ubogim i gospodarczo zacofanym -uzasadnić, dlaczego działanie na rzecz pokoju i bezpieczeństwa jest podstawowym zadaniem wspólnoty międzynarodowej opierając się na aktualnych przykładach międzynarodowych konfliktów -ocenić stan środowiska przyrodniczego w ich miejscu zamieszkania i powiedzieć w jaki sposób należy je chronić -wyrażanie własnych opinii, dobór odpowiednich środków komunikowania, formułowanie hipotez będących próbami rozwiązywania problemu, udowadnianie ich -operowanie podstawowymi pojęciami i terminami dotyczącymi wiedzy obywatelskiej
<p>Bardzo dobry</p> <p>(obejmuje wymagania na ocenę dobrą)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -objaśnić, na czym polega obieg okrężny dóbr, usług i płatności -uzasadnić tezę, że podmioty gospodarcze są od siebie zależne -wyjaśnić, dlaczego każda społeczność ma trudności z wyborem sposobów wytwarzania i zasadami dystrybucji -wymienić i omówić podstawowe operacje prowadzone przez banki handlowe -wyjaśnić, w jaki sposób cele polityczne, gospodarcze wpływają na budżet państwa -uzasadnić dlaczego wymiana międzynarodowa jest niezbędna i jakie występują w niej ograniczenia -na przykładzie wybranego produktu przedstawić pomysł na strategię eksportową -wyjaśnić podstawowe reguły rządzące lokalnym i krajowym rynkiem pracy -Wyjaśnia pojęcie odpowiedzialnością spółki akcyjnej -omówić główne przyczyny rozpadu całego bloku komunistycznego -przedstawić ekonomiczne i polityczne przemiany jakie dokonały się w Europie Wschodniej po 1989 roku -wymienić podstawowe prawa konsumenta i zilustrować je przykładami -przedstawić wpływ indywidualnych decyzji konsumentów i producentów na proces rynkowy 	<ul style="list-style-type: none"> -opisać procesy integracyjne w powojennej Europie -wskazać powody, dla których Polska starała się o przyjęcie do NATO -uzasadnić znaczenie regionów i współpracy międzyregionalnej w Europie oraz współczesnym świecie i podać przykłady -omawia działania, jakie można podjąć w celu poprawy sytuacji krajów biednych -wyjaśnić, dlaczego współcześnie świat „zrobił się mniejszy” i jaki to ma wpływ na nasze życie -wymienić główne założenia traktatu z Maastricht -wskazać trudności, jakie musiała pokonać Polska w procesie integracji z UE oraz korzyści, jakie wynikają z faktu przystąpienia do niej -wyjaśnić, jakie funkcje mogą pełnić organizacje międzynarodowe -wyjaśnić, kim są imigranci i uchodźcy oraz jakie są międzynarodowe zasady ich traktowania -przedstawić najważniejsze zagrożenia cywilizacyjne stojące przed ludzkością na progu XXI wieku (choroby cywilizacyjne, patologie społeczne)

	<ul style="list-style-type: none"> -określić do czego potrzebny jest pieniądz w gospodarce i jakie jego formy współcześnie występują -wy tłumaczyć co to jest i skąd się bierze „szara strefa” w gospodarce oraz wskazać łączące się z nią zagrożenia -wskazać szanse i bariery rozwoju polskiej gospodarki -wymienić korzyści płynące z handlu międzynarodowego oraz niebezpieczeństwa wynikające z zerwania stosunków gospodarczych 	
<p>Dobry (obejmuje wymagania na ocenę dostateczną)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -wyjaśnić, dlaczego nie jest możliwe zaspokojenie wszystkich potrzeb ekonomicznych -wyjaśnić skąd wynika rzadkość dóbr i jak wpływa na działalność gospodarczą ludzi -wyjaśnić, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe i czy ekonomia może przydać się w domu -wyjaśnić, kto i w jaki sposób podejmuje w gospodarce decyzje dotyczące produkcji i podziału dóbr i usług -wskazać podstawowe różnice między gospodarką centralnie sterowaną i rynkową oraz historyczne i współczesne przykłady tych systemów -przedstawić działanie prawa podaży i popytu oraz określić, w jaki sposób kształtuje się cena równowagi -wyjaśnić, na czym polega wolna konkurencja na rynku oraz dlaczego w praktyce często jest ona niedoskonała -określić, co to jest inflacja i wyjaśnić mechanizm jej powstawania -określić, jakie funkcje pełni pieniądz -uzasadnić dlaczego gospodarka współczesnego państwa nie może funkcjonować bez podatków -podać ogólne zasady obliczania wysokości podatku dochodowego -podać jakich wskaźników używają najczęściej, by ocenić stan gospodarki -omówić przyczyny opóźnień w rozwoju gospodarczym naszego kraju -podać przykłady stosowanych przez rządy sposobów walki z bezrobociem 	<ul style="list-style-type: none"> -wyjaśnić czym jest suwerenność i pokazać na przykładach, jak współcześnie jest ona ograniczona -wyjaśnić co to jest Unia Europejska i podać główne jej organy i sposób podejmowania decyzji -określić cele i sposoby działania NATO i wymienić co najmniej kilka państw będących członkami tego paktu przed wstąpieniem Polski -przedstawić cele ONZ i wymienić jej podstawowe organy oraz ich zadania -wymienić kilka organizacji działających w ramach ONZ i przedstawić cele, które realizują -przedstawić kryteria umożliwiające odróżnianie krajów biednych od bogatych -wskazać możliwości rozwiązania najważniejszych zagrożeń ekologicznych współczesnego świata na poziomie społeczności lokalnej, regionu, państwa i społeczności międzynarodowej
<p>Dostateczny (obejmuje wymagania na ocenę dopuszczającą)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -wymienić główne rodzaje zasobów czynników wytwórczych -podać rodzaje podmiotów gospodarczych działających na rynku i opisać, czym się one przede wszystkim zajmują -ułożyć budżet domowy -podać sposoby lokowania oszczędności -zna pojęcia i terminy: produkcja, dystrybucja, system ekonomiczny, gospodarka tradycyjna, gospodarka centralnie sterowana, gospodarka wolnorynkowa, własność prywatna, publiczna, spółdzielcza -podać przykłady produkcji i dystrybucji -wskazać podstawowe różnice między 	<ul style="list-style-type: none"> -zna pojęcia i terminy: unia gospodarcza, unia walutowa, suwerenność, ratyfikacja, referendum, unifikacja, negocjacje -wyjaśnić jak doszło do powstania NATO -zna pojęcia i terminy: region, autonomia, separatyzm, odmiennność kulturowa i etniczna, euroregion, współpraca przygraniczna -wskazać gdzie i po co tworzone są euroregiony -przedstawić w jakich okolicznościach powstała ONZ -zna pojęcia i terminy: problemy globalne, globalizacja, społeczność międzynarodowa, środki komunikacji masowej, kultura masowa, konflikty etniczne

	<p>gospodarką centralnie sterowaną i rynkową</p> <ul style="list-style-type: none"> -wyjaśnić, co to jest gra rynkowa i podać przykłady różnych rynków dóbr/usług -wyjaśnić prawo popytu i podaży -zna pojęcia i terminy: barter, pieniądź kruszcowy, pieniądź papierowy, karta kredytowa, bank centralny, bank komercyjny, kredyt, czek, depozyt, obrót bezgotówkowy, inflacja -odróżniać pojęcia wymiany barterowej i pieniężnej -opisać jak powstaje i o czym rozstrzyga budżet państwa -zna pojęcia i terminy: produkt krajowy brutto, dochód narodowy, PKB per capita, wzrost gospodarczy, koniunktura, transformacja ustroju gospodarczego, inflacja, bezrobocie -przedstawić główne reformy gospodarcze, które przeprowadzono w Polsce po 1989 r. -zna pojęcia i terminy: rynek międzynarodowy, eksport, import, kontrakt, specjalizacja, cło, subsydia, kurs walutowy, korporacje międzynarodowe, bilans płatniczy -wyjaśnić dlaczego państwa prowadzą ze sobą wymianę handlową -podać przykłady świadczące o uczestnictwie Polski w rynku międzynarodowym -zna pojęcia i terminy: popyt, podaż, koszty, kapitał, zysk, spółka cywilna, spółka akcyjna, kredyt -omówić warunki zakładania firm prywatnych w Polsce -odróżnić spółkę cywilną i spółkę z ograniczoną 	<ul style="list-style-type: none"> -podać przykłady pozytywnych i negatywnych procesów globalizacji -przedstawić najważniejsze zagrożenia ekologiczne współczesnego świata
Dopuszczający	<ul style="list-style-type: none"> -zna pojęcia i terminy: potrzeby ekonomiczne, zasoby czynników wytwórczych, rzadkość dóbr, usługi, ziemia, kapitał, decyzja, koszt utraconej szansy -podać przykłady dóbr prywatnych i publicznych oraz usług -wskazać, jakie zasoby są potrzebne do wyprodukowania określonych dóbr i usług -zna pojęcia i terminy: podmioty gospodarcze, gospodarstwo domowe, przedsiębiorstwo, obieg okrężny, zasoby, dochody, płatności -zna pojęcia i terminy: gospodarstwo domowe, dochody, wydatki, budżet, konsument, kredyt, oszczędności, lokata, obligacja, akcja, rękojmia, gwarancja -wskazać źródła dochodów oraz najważniejsze wydatki gospodarstw domowych -zna pojęcia i terminy: rynek, konkurencja, podaż, popyt, cena równowagi, monopol, giełda, akcje -zna pojęcia i terminy: podatek, podatek od wartości dodanej tzw, VAT, podatek dochodowy, cło, zeznanie podatkowe -wymienić co to są podatki i wymienić ich podstawowe rodzaje -zna pojęcia i terminy: budżet państwa, deficyt budżetowy, nadwyżka budżetowa, równowaga budżetowa, redystrybucja, prywatyzacja, obligacja, polityka gospodarcza, skarb państwa -zna pojęcia i terminy: bezrobocie, siła robocza, 	<ul style="list-style-type: none"> -wyjaśnia co to Unia Europejska -zna pojęcia i terminy: sojusz, NATO, system bezpieczeństwa, armia zawodowa, obowiązek służby wojskowej, kontrola cywilna -wymienić kraje Europy Środkowej, które weszły do NATO i ubiegają się o wejście -wyjaśnić co to jest region i jakie czynniki go wyróżniają -zna pojęcia i terminy: ONZ (UN), Rada Bezpieczeństwa, sekretarz generalny, Zgromadzenie Ogólne, rezolucja, misja pokojowa -rozwinąć skrót ONZ i rozpoznać symbol tej organizacji -zna pojęcia i terminy: bogata Północ, biedne Południe, kraje Trzeciego Świata -wskazać na mapie kilka krajów zaliczanych do bogatej Północy i do biednego Południa -zna pojęcia i terminy: ekologia, dziura ozonowa, efekt cieplarniany, energia atomowa, elektrownia jądrowa

	<p>stopa bezrobocia, pośrednictwo pracy, pracodawca, oferta pracy, CV, list motywacyjny, rozmowa kwalifikacyjna</p> <ul style="list-style-type: none"> -analizować proste dane statystyczne dotyczące bezrobocia -wyjaśnić czym zajmują się urzędy pracy i jak można korzystać z ich pośrednictwa -określić jakie kroki powinien podjąć młody człowiek poszukujący pracy, a także napisać życiorys i podanie o pracę -zna pojęcia i terminy: rynek pracy, wynagrodzenie, kwalifikacje zawodowe, liceum profilowane, kariera zawodowa -wyjaśnić co powinno się brać pod uwagę wybierając szkołę i zawód i jaki kierunek kształcenia -zna pojęcia i terminy: komunizm, sojusz militarny, NATO, Układ Warszawski, RWPG, EWG, sojusz, „jesień narodów”, „zimna wojna” 	
--	---	--